

مقدمه مؤلفان³

«مت خدای را عَزَّوَجَلَّ که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزید نعمت»
دانش آموزان عزیز؛

کتاب جامعه‌شناسی دهم در دو رشتهٔ ادبیات و علوم انسانی و علوم و معارف اسلامی دارای مفاهیم و مباحث متنوع و بسیاری است که به صورت زنجیره‌ای به هم متصل‌اند، به این معنا که هر درس از هر فصل، مقدمه‌ای برای درس بعدی و نتیجه‌ای برای درس قبلی است؛ بنابراین یادگیری صحیح به شرطی انجام می‌شود که دروس را در یک توالی منطقی مطالعه کنید. توصیه می‌شود از حفظ کردن صرف پرهیز کنید زیرا تا مطالب فهم نشوند، انگیزه‌مندی جهت ادامهٔ مطالعه و لذت‌بخشی از مباحث را از دست خواهید. تلاش ما در این کتاب کمک‌درسی بر این بوده تا مطالب کتاب جامعه‌شناسی ۱ پایهٔ دهم به صورت طبقه‌بندی و دسته‌بندی شده و قابل فهم در اختیار شما قرار بگیرد ولی فراموش نکنید هیچ‌گاه، هیچ کتاب کمک‌آموزشی نمی‌تواند جایگزین کتاب اصلی باشد؛ بنابراین توصیهٔ ما به شما این است که هر دو کتاب را توأمان مورد مطالعه قرار دهید. با مباحثه کردن پیرامون مفاهیم اصلی کتاب و حتی مطالب بیشتر بدانیم و بخوانیم، فضای کلاس خود را پرشور و نشاط کنید؛ بنابراین نسبت به برنامه‌هایی مثل اخبار و میزگردهای فکری در خصوص مباحث اجتماعی که در تلویزیون پخش می‌شود و یا در رسانه‌های معتبر ارائه می‌گردد، حساسیت نشان دهید و با دیدن این برنامه‌ها و تطابق آن‌ها با مفاهیم کتاب سطح اطلاعات و دانش علمی خود را افزایش دهید. برای فهم بهتر کتاب حاضر لازم است تا کتاب مطالعات اجتماعی دورهٔ اول متوسطه را یک بار حتی اگر شده به صورت گذرا و سریع مرور کنید زیرا برخی از مفاهیم مهم آن، پایهٔ مطالعه در کتاب جامعه‌شناسی پایهٔ دهم می‌باشند.

نکات مهم:

❖ هر فصل کتاب با معرفی متفکران اجتماعی آغاز می‌شود، در فصل اول با چهار متفکر غربی آشنا می‌شوید که سه نفر آن‌ها (اگوست کنت، امیل دورکیم و ماکس وبر) در ایجاد و ارتقا علم جامعه‌شناسی سهم بالایی داشته‌اند و نفر بعدی یعنی مارگارت مید سبب توسعه و رونق علم مردم‌شناسی شده است. در فصل دوم با اندیشه‌های چهار متفکر مسلمان (استاد شهید مرتضی مطهری، دکتر علی شریعتی، جلال آل احمد و اقبال لاهوری) آشنا می‌شوید که سهم هر یک در معرفی مبحث هویت بسیار مهم است، به تعبیری متفکران اجتماعی مسلمان در هویت‌سازی ملی و فراملی نقش مهمی ایفا کرده‌اند، لذا از شما دانش‌آموزان عزیز می‌خواهیم این بخش‌ها را خوب مطالعه کنید تا راه اندیشه‌ورزی و هویت‌یابی علمی به سوی شما باز شود.

❖ هر درس با یک درس‌نامه که از متن اصلی کتاب اقتباس شده شروع می‌شود. در این بخش همهٔ مطالب به دقت مورد تقسیم‌بندی و طبقه‌بندی قرار گرفته‌اند تا چشم شما راحت‌تر بتواند مطالب را بیابد و درک مطالب آسان شود. در درس‌نامه‌ها، بخشی به صورت گپ خودمانی و دوستانه برای تلطیف مباحث و نیز ارتباط هر چه بیشتر شما با مطالب در نظر گرفته شده است که کلی حالتان را خوب می‌کند.

❖ تصاویر مهم و زیرنویس‌های آن‌ها، هم‌چنین زیرنویس‌های مهم هر درس در داخل درس‌نامه قرار گرفته‌اند تا مبادا از چیزی جا بمانید.

❖ بیشتر بدانیم و بخوانیم‌ها، به دلیل ارزش علمی بالا و کمک به درک تحلیلی شما از مطالب در متن اصلی قرار داده شده‌اند. در این بخش سعی کرده‌ایم تا مطالب را ساده، جذاب و قابل فهم کنیم.

❖ جداول و نمودارها بخش دیگر درس‌نامه هستند تا هر چه بیشتر به امر یادگیری کمک کنند، لذا راحت از کنارشان رد نشوید. خصوصاً به جداول حالا تو بگوها توجه ویژه داشته باشید چون از طریق آن‌ها می‌توانید میزان یادگیری خود را مرحله به مرحله محک بزنید.

❖ فعالیت‌های هر درس به همراه پاسخ آن‌ها در داخل درس‌نامه قرار گرفته‌اند و توجه ویژه شما را می‌طلبند.

❖ در داخل درس‌نامه‌ها، بخشی به نام تمرین کنید قرار داده‌ایم تا با پاسخ‌دادن به آن‌ها میزان یادگیری مفهومی خود از درس مورد نظر را اندازه‌گیری کنید. پاسخ تمرین‌ها در انتهای کتاب آمده‌اند ولی خواهش ما از شما این است که زود به پاسخ‌ها مراجعه نکنید بلکه ابتدا میزان دانش علمی خود را بسنجید.

❖ اصطلاحات تخصصی برخی از مفاهیم پایه‌ای و مهم جامعه‌شناسی به زبان انگلیسی در پاورقی‌ها آمده‌اند تا میان دو زبان فارسی و انگلیسی تطبیق برقرار شود و ذهن شما برای یادگیری زبان تخصصی در دانشگاه از همین حالا شکل بگیرد.

❶ در همهٔ درس‌نامه‌ها برخی کلمات مهم به رنگ آبی درآمده‌اند تا با تمرکز بر روی آن‌ها به یادگیری خود عمق ببخشید.

❷ برای هر درس مجموعه سؤال‌های متنوع و چالشی با پوشش کامل به سبک آزمون نهایی و فراتر از آن طراحی شده است. هیچ خطی از کتاب را نمی‌توانید پیدا کنید که مورد پرسش و سؤال قرار نگرفته باشد، حتی مطالب پاورقی و بیشتر بدانیم و بخوانیم‌ها، زیرنویس عکس‌ها و فعالیت‌های کتاب مورد سؤال قرار گرفته‌اند؛ بنابراین با خواندن این سؤال‌ها می‌توانید سطح علمی‌تان را افزایش دهید و هر چه بیشتر خود را برای آزمون نهایی و سؤال‌های مفهومی کنکور آماده کنید.

❸ سؤال‌ها در قالب، درست و نادرست، جاخالی، تعیین و مشخص کنید، چهارگزینه‌ای، کوتاه‌پاسخ و بلندپاسخ طراحی شده‌اند و سؤال‌های شبه‌نهایی کشوری لایه‌لای آن‌ها قرار گرفته‌اند. هم‌چنین برای هر درس تعداد ۱۰ الی ۱۵ سؤال چهارگزینه‌ای در نظر گرفته شده که کاملاً هدفمند و به صورت استاندارد و مبتنی بر سؤال‌های کنکور طراحی شده‌اند؛ بنابراین مطالعهٔ دقیق آن‌ها به پیشرفت شما در آزمون‌های مرحله‌ای و چهارگزینه‌ای سنجش، گزینهٔ دو، مآت، آینده‌سازان و بالاخره کنکور سراسری دانشگاه‌ها کمک خواهد کرد.

❹ در بینابین کلیهٔ سؤال‌ها، سؤال‌های خیلی خاص و دشوار با علامت جت مشخص شده‌اند تا توجه و تمرکز شما بر روی مطالب مهم بیشتر گردد.

❺ پاسخ تمام سؤال‌ها در بخش پاسخ‌نامه و در بخش انتهایی کتاب آمده است.

❻ خلاصهٔ تمام درس‌ها در انتهای کتاب در اختیار شما قرار داده شده تا بتوانید یک دیدگاه کلی و سریع نسبت به کتاب پیدا کنید و میزان یادگیری خود از هر درسی را محک بزنید. (بچه‌ها این بخش را دست کم نگیرید.)

❼ برای این‌که بتوانید در آزمون‌های مرحلهٔ اول (دی‌ماه) و دوم (نهایی خرداد) نمرات خوبی بگیرید به بخش مشاورهٔ امتحان که قبل از مجموعه سؤال‌های نوبت اول و دوم قرار گرفته مراجعه کرده و آن را به دقت بخوانید.

❽ آزمون نوبت اول شامل هشت درس اول کتاب است و برای آن دو نمونه سؤال قرار داده‌ایم. آزمون نوبت دوم شامل ۱۶ درس کتاب است و برای آن چهار نمونه سؤال قرار داده‌ایم. توصیه می‌کنیم خود را با این نمونه سؤال‌ها محک بزنید و سپس براساس بارم و پاسخ‌نامه‌ای که در اختیارتان قرار داده‌ایم، برگهٔ خود را تصحیح کرده و نمرهٔ خود را ثبت کنید. بدین ترتیب متوجه خواهید شد که آیا درس‌ها را خوب خوانده‌اید یا خیر.

❾ راستی بچه‌ها یک خبر خوب برای شما دانش‌آموزان خوب: یک بخش ویژه به اسم بخش ضمیمه هم داریم که به صورت رایگان در اختیار شما قرار خواهد گرفت. در این بخش، تمام خطوط کتاب به صورت سؤال‌های درست و نادرست درآمده‌اند که اگر شما بتوانید درست و نادرستی اون‌ها رو تشخیص بدید، گل را به درون دروازه زده‌اید. (معنی‌اش اینه که کتاب رو حسابی یاد گرفته‌اید و اون‌وقته که می‌تونید یه نفس راحت بکشید.)

آل‌قعه، توصیه ما به شما اینه که «کتاب بفونید»، ضمناً «کتاب فوب بفونید» و «کتاب فوب را نیز فوب بفوانید».

سربلندی و موفقیت شما دانش‌آموزان ایران زمین آرزوی قلبی ماست.

دوست‌داران شما: شبیه صالح نژاد و فرشته انصاری

فهرست

فصل اول: زندگی اجتماعی

درس‌نامه و سؤال پاسخ

۱۶۲	۱۰	درس اول: کنش‌های ما (آنچه انجام می‌دهیم).....
۱۶۲	۱۵	درس دوم: پدیده‌های اجتماعی (آنچه با هم پدید می‌آوریم).....
۱۶۴	۲۵	درس سوم: جهان اجتماعی (دنیای گسترده ما).....
۱۶۵	۳۲	درس چهارم: اجزا و لایه‌های جهان اجتماعی (تشریح جهان اجتماعی).....
۱۶۷	۴۳	درس پنجم: جهان‌های اجتماعی (انسان، جهان‌های اجتماعی ...).....
۱۶۸	۵۱	درس ششم: پیامدهای جهان اجتماعی (درهایی که جهان اجتماعی ...).....
۱۶۹	۶۰	درس هفتم: ارزیابی جهان‌های اجتماعی (جهان‌های اجتماعی را چگونه ...).....

فصل دوم: هویت

۱۷۰	۷۰	درس هشتم: هویت (من کیستم؟).....
۱۷۱	۸۱	درس نهم: بازتولید هویت اجتماعی (چگونگی شکل‌گیری و تداوم ...).....
۱۷۲	۸۸	درس دهم: تغییرات هویت اجتماعی (فرصت‌ها و محدودیت‌های ...).....
۱۷۴	۹۸	درس یازدهم: تحولات هویتی جهان اجتماعی (علل درونی).....
۱۷۵	۱۰۷	درس دوازدهم: تحولات هویتی جهان اجتماعی (علل بیرونی).....
۱۷۶	۱۱۸	درس سیزدهم: هویت ایرانی (۱) (هویت فرهنگی ایران).....
۱۷۷	۱۲۷	درس چهاردهم: هویت ایرانی (۲) (هویت خانوادگی ایران).....
۱۷۸	۱۳۱	درس پانزدهم: هویت ایرانی (۳) (هویت سیاسی ایران).....
۱۸۰	۱۴۶	درس شانزدهم: هویت ایرانی (۴) (ابعاد جمعیتی و اقتصادی هویت ایران).....
۱۶۱		پاسخ‌نامه تشریحی.....
۱۸۳		پاسخ تمرین‌ها.....
۱۹۰		خلاصه درس‌ها.....
۲۰۱		مشاوره شب امتحان.....

آزمون‌های نوبت اول و دوم

سؤال	پاسخ	
۲۰۳	۲۰۵	امتحان‌های نیم‌سال اول (آزمون شماره ۱).....
۲۰۶	۲۰۸	امتحان‌های نیم‌سال اول (آزمون شماره ۲).....
۲۰۹	۲۱۱	امتحان‌های نیم‌سال دوم (آزمون شماره ۳).....
۲۱۲	۲۱۴	امتحان‌های نیم‌سال دوم (آزمون شماره ۴).....
۲۱۵	۲۱۷	امتحان‌های نیم‌سال دوم (آزمون شماره ۵).....
۲۱۸	۲۲۰	امتحان‌های نیم‌سال دوم (آزمون شماره ۶).....

درس نامہ 9 سؤالات امتحان

فصل ۱: زندگی اجتماعی

آشنایی با متفکرین و بنیان‌گذاران علوم جامعه‌شناسی و مردم‌شناسی

دانش‌آموزان عزیز، قبل از ورود به فصل اول، با زندگی‌نامهٔ چهار متفکر اجتماعی آشنا شوید داستان زندگی علمی آنها را بخوانید و سپس وارد درس اول شوید، اندیشه‌های این چهار متفکر بزرگ درهای ذهن شما را خواهند گشود و روحتان را صیقل خواهند داد.

زندگی‌نامهٔ متفکرین غرب

اگوست کنت (پدر علم جامعه‌شناسی)

ایسیدور اگوست ماری فرانسس خاویر کنت (زادهٔ ۱۹ ژانویه ۱۷۹۸ / درگذشتهٔ ۵ سپتامبر ۱۸۵۷) معروف به اگوست کنت فیلسوف فرانسوی است که به عنوان وضع‌کنندهٔ نام جامعه‌شناسی و بنیان‌گذار جامعه‌شناسی نوین و دکترین پوزیتیویسم شناخته شده است.

کتاب‌های «تابلوی علوم»، «سیر تکامل ذهنی بشر» و «توجه به جنبه‌های پویا و ایستای جامعه» از آثار برجستهٔ اوست. کنت با اعتقاد راسخ به **فلسفهٔ اثبات‌گرایی** (پوزیتیویسم) معتقد بود باید برای علوم انسانی حیثیتی مشابه علوم تجربی قائل شد، به این معنی که علوم انسانی نیز باید از ابزار پژوهش تجربی استفاده کنند. او مدعی بود که از طریق مشاهده و آزمایش و مقایسه می‌توان موفق به کشف پدیده‌های اجتماعی شد. وی معتقد بود، بررسی شرایط اجتماعی و حل مشکلات اجتماعی فقط از طریق روش علمی امکان‌پذیر است. اصرار او به اثبات‌گرایی ناشی از بحران‌های اجتماعی بعد از انقلاب فرانسه بود که وجود تحقیق علمی را برای تبیین مشکلات اجتماعی ضروری می‌ساخت.

تقسیم‌بندی علوم از نظر کنت:

کنت دانش زمان خود را طبقه‌بندی کرد و معتقد بود که روند دانش به تدریج از حالت کلی و ساده به مرحلهٔ مشخص و پیچیده درآمده است. وی سلسله‌مراتب علوم را این‌چنین خواند: (۱) ریاضی، (۲) ستاره‌شناسی، (۳) فیزیک، (۴) شیمی، (۵) زیست‌شناسی، (۶) جامعه‌شناسی. کنت **جامعه‌شناسی** را به عنوان ملکهٔ علوم معرفی می‌کند، زیرا موجودیت آن را ناشی از تکامل سایر علوم می‌دانست و به همین جهت آن را در مرتبهٔ بالاتری قرار دارد.

مراحل تحول ذهنی از نظر کنت:

کنت بر این باور بود که جوامع انسانی از سه مرحلهٔ الهی، فلسفی و علمی عبور کرده‌اند (بعضی مرحلهٔ اساطیری را نیز می‌افزایند). در جوامع اساطیری، کاهنان، رهبران جامعه به شمار می‌روند، در جوامع الهی که تبلور تاریخی آن قرون وسطی است، پیامبران رهبر هستند و در عصر رنسانس و پس از آن فیلسوفان رهبران جامعه محسوب می‌شوند، اما در دورهٔ کنونی (عصر علمی) دانشمندان و جامعه‌شناسان رهبران جامعه خواهند بود. البته ممکن است در هر جامعه‌ای بازمانده‌های فکری اعصار گذشته رسوب کرده باشد.

ماکس وبر (معمار دانش اجتماعی)

کارل ماکسیمیلیان امیل وبر (متولد ۲۱ آوریل ۱۸۶۴ / درگذشتهٔ ۱۴ ژوئن ۱۹۲۰) یک حقوق‌دان، سیاستمدار، تاریخ‌دان، جامعه‌شناس و استاد اقتصاد سیاسی بود. کار عمدهٔ وبر دربارهٔ خردگرایی و عقلانی‌شدن و به اصطلاح افسون‌زدایی از علوم اجتماعی و اندیشه‌های علمی است که او آن را به ظهور سرمایه‌داری و مدرنیته مربوط ساخت، که به

گونه‌ای ژرف، نظریهٔ اجتماعی و جامعه‌شناسی را تحت نفوذ و تأثیر خود قرار داد. او در کنار امیل دورکیم و کارل مارکس سه معمار عمدهٔ دانش اجتماعی به شمار می‌آیند. **وبر، جامعه‌شناسی** را دانشی معرفی می‌کرد که باید کنش اجتماعی را از طریق معانی ذهنی دارای ثبات مطالعه کند. او با تأثیرپذیری از ویلهلم دیلتای توانست نوع جدیدی از جامعه‌شناسی را بنیان‌گذار که کم‌تر از علوم طبیعی الگو می‌گرفت و جامعه‌شناسی تفهیمی نامیده شد. **انواع کنش اجتماعی از نظر وبر:**

(۱) **کنش عقلانی معطوف به هدف:** یعنی فاعل کنش، هدفی روشن را در نظر دارد و تمام وسایل و ابزار لازم را برای رسیدن به هدف به کار می‌برد، مانند: کنش مهندسی که پلی را می‌سازد کنش سرداری که پیروزی را از آن خود می‌کند.

(۲) **کنش عقلانی معطوف به ارزش:** یعنی فاعل کنش با پذیرش خطرها، به نحوی عقلانی رفتار می‌کند نه برای آن که به نتیجه‌ای برون‌داتی نسبت به اقدام خویش دست یابد بلکه برای آن که به تصویری که خود وی از افتخار دارد، وفادار بماند، مانند: ناخدایی که همراه با کشتی‌اش به غرق‌شدن در دریا تن در می‌دهد.

(۳) **کنش انفعالی یا عاطفی:** یعنی کنشی که به طور بدون واسطه ناشی از عواطف و احساسات کنشگر است. در این‌جا کنش عبارت است از واکنش عاطفی که فاعل کنش در اوضاع و احوالی معین نشان می‌دهد، مانند: سیلی که مادر، به دلیل غیر قابل تحمل بودن رفتار فرزند به گوش وی می‌نوازد.

(۴) **کنش سنتی:** کنشی که از عادت‌ها، عرف، یا باورهایی که طبیعت ثانوی فاعل را تشکیل می‌دهند برمی‌خیزد و فاعل کنش برای عمل سنتی خود به انگیزهٔ بازتاب‌هایی که بر اثر ممارست‌های طولانی در او ریشه دوانیده‌اند عمل می‌کند، مانند: اجرای مراسم عبادی کلیمیان.

آثار او: مشهورترین کار ماکس وبر در جامعه‌شناسی اقتصاد، مقالهٔ «اخلاق پروتستانی و روح سرمایه‌داری» است که در عین حال آغاز فعالیت‌های پژوهشی در زمینهٔ جامعه‌شناسی دین نیز محسوب می‌شود. ماکس وبر، فرهنگ و به صورت ویژه مذهب و دین را عاملی می‌داند که بدون استثنا در شرق و غرب، شیوه و راه‌های پیشرفت فرهنگی را تعیین کرده‌اند.

مارگارت مید (بنیان‌گذار مکتب فرهنگ و شخصیت در علم مردم‌شناسی)

مارگارت مید (زاده ۱۶ دسامبر ۱۹۰۱ / درگذشته ۱۵ نوامبر ۱۹۷۸) در فیلادلفیا در خانواده‌ای نسبتاً مرفه، فرهیخته و اجتماعی متولد شد، پدرش استاد اقتصاد و مادرش در شمار دانش‌آموختگانی بود که فعالیت‌های اجتماعی وسیعی

داشت. وی در سال ۱۹۱۸ دوره دبیرستان را به پایان رساند و پس از آن در رشته روان‌شناسی در دانشگاه کلمبیا پذیرفته شد. در سال سوم دانشکده، دروس زبان و روان‌شناسی را با استاد خود «فرانس بواس» گذراند و پس از آشنایی و دوستی نزدیک با «روث بندیکت» (دستیار آموزشی بواس) به رشته **مردم‌شناسی** علاقه‌مند شد. مید یکی از **مبارزان روشنفکر** علیه پلیس و دستگاه قضایی آمریکا بود و هیچ‌گاه مبارزه برای حقوق بشر، ضد نژادپرستی، جنگ و احقاق حقوق بومیان را کنار نگذاشت. وی را می‌توان از **بنیان‌گذاران مکتب فرهنگ و شخصیت** و یکی از مهم‌ترین مردم‌شناسان قرن ۲۰ دانست که میان نظریه و روش، پیوند برقرار نمود و از طرفی راه را برای پیوند میان مردم‌شناسی و روان‌شناسی باز کرد. به نظر وی **مهم‌ترین هدف یک مردم‌شناسی روان‌شناسی** این است که به بررسی الگوهای آموزشی و تربیتی جامعه بپردازد که موجب انتقال فرهنگی و اجتماعی شدن افراد در جامعه می‌گردد تا بتوان نحوه نفوذ فرهنگ بر فرد و شکل‌گیری شخصیت او را درک کرد.

آثار مارگارت مید: از مهم‌ترین آثار او می‌توان به «بلوغ در ساموآ»، «جنسیت و منش در سه جامعه بدوی»، «مذکر و مونث»، «طبع انسان و همکاری» و «رقابت در میان سه جامعه بدوی» اشاره کرد. دیدگاه‌های مید مستقیماً از **تحقیقات میدانی** وی سر برآوردند. مید بین سال‌های ۱۹۲۵ و ۱۹۳۹ در پنج سفر میدانی شرکت کرد و ۸ نوع جامعه را مورد بررسی قرار داد. نخستین پژوهش میدانی مید در جزایر ساموآ انجام شد که ۸ ماه را در سال ۱۹۲۵ در این سرزمین صرف نمود که حاصل آن کتاب مشهورش «بلوغ در ساموآ» است. **نوشتن این اثر** مهم‌ترین دلیل برای شهرت مارگارت مید بود. وی در این کتاب با بررسی تجربه بلوغ در میان افراد جزیره به این نتیجه می‌رسد که تجربه بلوغ افراد متأثر از فرهنگ است و در تمام مناطق دنیا لزوماً یکسان نیست.

تعریف فرهنگ از نظر مارگارت مید: فرهنگ، پذیرشی از مجموع رفتارها و اعمال موجود در یک جامعه است که اعضا و افراد آن، با ضوابطی مشترک، تمامی آن را به کودکان خود و قسمتی از آن را به مهاجرینی که به عضویت جامعه درمی‌آیند منتقل می‌سازند.

امیل دورکیم (مؤسس کرسی استادی جامعه‌شناسی)

داوید امیل دورکیم (زاده ۱۵ آوریل ۱۸۵۸ در شهر اپینال ایالت لورن واقع در شرق فرانسه / درگذشته ۱۵ نوامبر ۱۹۱۷)، جامعه‌شناس بزرگ قرن نوزدهم و ابتدای قرن بیستم است. به عقیده بسیاری، دورکیم بنیان‌گذار جامعه‌شناسی به شمار می‌رود.

هرچند آگوست کنت به عنوان واضع واژه جامعه‌شناسی شناخته می‌شود، ولی اولین کسی که توانست **کرسی استادی جامعه‌شناسی** را تأسیس کند، دورکیم بود.

دیدگاه دورکیم: دورکیم به مکتب اثبات‌گرایی (پوزیتیویسم) گرایش داشت. او معتقد بود رخدادهای اجتماعی دارای واقعیت خاص خود هستند و از نظر او می‌توان واقعیت‌های اجتماعی را همچون شیء، مورد بررسی قرار داد. در واقع نخستین اصل مشهور جامعه‌شناسی او این بود که «وقایع اجتماعی را باید همچون اشیا مطالعه کرد». **رساله دکترای دورکیم** درباره تقسیم کار اجتماعی است. در این اثر، وی به بررسی علل اجتماعی گذار از جامعه سنتی (مکانیکی) به متجدد (ارگانیکی) می‌پردازد. وی در مورد گذار جوامع اروپایی از وضعیت قبل از صنعتی شدن به وضعیت صنعتی و تأثیرات آن روی جامعه، با مرتبط‌ساختن فرهنگ و تغییر معتقد بود که صنعتی شدن نوع جدیدی از تقسیم کار را در اروپا به وجود آورد که باعث در هم شکسته شدن یک سلسله ارزش‌ها و هنجارهای مشترک اجتماعی شد. این مسئله می‌تواند منجر به حالت ناهنجاری فرهنگی و ازهم‌پاشیدگی وحدت اجتماعی گردد.

به منظور مطرح کردن **جامعه‌شناسی به عنوان یک علم**، دورکیم دفاع فلسفی از آن را در کتاب «قواعد روش جامعه‌شناسی» در سال ۱۸۹۴ که به نوعی چکیده رساله دکترای اوست، مطرح کرده است. وی در این کتاب چنین استدلال می‌کند: «از آن جایی که جامعه‌شناسی موضوع و روش مدون تحقیق دارد، می‌تواند به عنوان یک علم مطرح شود». از **جمله مهم‌ترین آثار دورکیم** در حوزه جامعه‌شناسی دین، کتاب «صور بنیادی حیات دینی» است که در سال ۱۹۱۲ به چاپ رسید. اثر مهم دیگر او در جامعه‌شناسی اثبات‌گرایانه پوزیتیویستی، کتاب «خودکشی» است که در سال ۱۸۹۷ به چاپ رسید که وی در آن با استفاده از داده‌های آماری به دسته‌بندی میزان خودکشی در قشرها و جوامع مختلف می‌پردازد. وی در این کتاب چهار نوع خودکشی را از یکدیگر متمایز می‌سازد: خودکشی خودخواهانه، دیگرخواهانه، آنومیک و قضا و قدری.

درس ۱: کنش‌های ما (آن چه انجام می‌دهیم)

تعریف کنش انسانی و ویژگی‌های آن

در جهان هستی موجودات در حال فعالیت هستند. انسان نیز در طول زندگی خود فعالیت‌های زیادی انجام می‌دهد. اما فعالیت‌های انسان با فعالیت سایر موجودات تفاوت اساسی دارد.

بسیاری از فعالیت‌هایی که در بدن انسان انجام می‌شود، کنش انسانی نیستند. برای مثال: ضربان قلب انسان، رشد سلول‌های بدن و گردش خون، کنش انسانی محسوب نمی‌شوند؛ زیرا این فعالیت‌ها به اراده و اختیار انسان‌ها وابسته نیست و به صورت طبیعی به وسیله اندام‌های بدن انجام می‌شوند.

در زبان فارسی برای فعالیت‌های انسان، اسم‌های مختلفی وجود دارد:

اسامی مختلف فعالیت‌های انسان	کار	عمل	فعل	کنش
اسامی انجام‌دهنده فعالیت‌های انسانی	کارگر	عامل	فاعل	کنشگر
	کارمند			

تعریف کنش: در علوم انسانی به فعالیتی که انسان انجام می‌دهد، «کنش» و به انجام‌دهنده آن «کنشگر» می‌گویند.

نکته: کنش‌ها ویژگی‌هایی دارند که آن را از فعالیت مخلوقات دیگر متمایز می‌کند.

ویژگی‌های کنش

آگاهانه بودن	کنش، وابسته به آگاهی آدمی است، به گونه‌ای که بدون آگاهی، کنش انجام نمی‌شود. ممکن است کنش انسان براساس آگاهی صحیح صورت نگیرد و یا این که افراد در همه موارد به آگاهی موجود در کنش‌هایشان توجه نداشته باشند و از آن باخبر نباشند. مثال ۱: اگر ما در حین صحبت کردن، آگاهی خود را نسبت به کلمات و معانی آن‌ها از دست دهیم، از گفتار بازمی‌مانیم. مثال ۲: فردی که به زبانی آگاهی ندارد، نمی‌تواند با آن زبان سخن بگوید.
ارادی بودن	کنش به اراده انسان وابسته است؛ یعنی تا اراده و خواست انسان نباشد، کنش انجام نمی‌شود. پس برای انجام کنش علاوه بر آگاهی، اراده انسان نیز ضروری است، زیرا ممکن است فردی به کاری آگاه باشد، ولی تصمیم به انجام آن نگیرد. مثال: فردی که به زبان‌های سیگار کشیدن آگاهی دارد، ولی تصمیم به ترک آن نمی‌گیرد.
هدف‌دار بودن	فعالیت انسان با قصد و هدف خاصی انجام می‌شود، اگرچه ممکن است همیشه به آن هدف نرسد. انسان‌های مختلف در انجام کنش‌هایشان، هدف‌های یکسانی ندارند. مثال ۱: بوسیدن دست والدین با هدف احترام گذاشتن به آن‌ها مثال ۲: فعالیت و تلاش یک دوندۀ برای برنده شدن، یک کنش انسانی محسوب می‌شود، هرچند این دوندۀ، برنده نشود.
معنادار بودن	با توجه به ویژگی‌های قبلی، کنش انسان برخلاف فعالیت سایر مخلوقات، معنادار است. انسان‌ها با توجه به معنای کنش خود، آن را انجام می‌دهند؛ یعنی انسان‌ها در انجام کنش به معنای آن توجه دارند. معنای کنش به نیت و انگیزه کنشگر و زمینه‌های فرهنگی کنش برمی‌گردد. مثال: وقتی دانش‌آموزی در کلاس، دست خود را بالا می‌آورد، معنای کار او اجازه‌خواستن از معلم است. معلم نیز در صورتی می‌تواند به او پاسخ مناسب دهد که معنای کنش او را دریابد.

گفت‌وگو کنید (صفحه کتاب درسی)

۱. بوق‌زدن راننده یک کنش است. درباره معنای مختلف آن با یکدیگر گفت‌وگو کنید.

پاسخ: این کنش می‌تواند معنای متعددی داشته باشد، از جمله هشدار دادن به عابر پیاده، دعوت عابر پیاده به سوار شدن، سلام کردن به دوستان، اعتراض، اظهار شادی در مراسم عروسی، اعتراض به راننده‌ای که حق تقدم را رعایت نکرده است.

۲. یک رسم رایج در منطقه یا محله زندگی خودتان را بیابید و معانی آن را بیان کنید.

پاسخ: پاسخ به این سؤال به عهده دانش‌آموز است.

نکته مهم: ۱. تمامی کنش‌های انسان‌ها، چهار ویژگی کنش (آگاهانه بودن، ارادی بودن، هدف‌دار بودن و معنادار بودن) را دارا هستند و مثال‌هایی

که در درس ذکر شده فقط در راستای برجسته کردن یکی از ویژگی‌های کنش است تا مطلب بهتر تفهیم شود.

۲. دوستان توجه کنید که ما وقتی از اصطلاح کنش استفاده می‌کنیم، ارادی بودن در این اصطلاح نهفته است و به اشتباه از اصطلاح کنش غیرارادی استفاده نکنیم، چون چنین ترکیبی بی‌معنا است.

- ۱- کدام فعالیت، کنش محسوب می‌شود؟
☐ الف) کشاورز به کشت و زرع می‌پردازد.
☐ ب) بسته‌شدن ناخودآگاه چشم در مواجهه با خطر
 - ۲- اصطلاحات «کارگر، عامل، کارگزار» بیانگر کدام مفهوم هستند؟
☐ الف) کنش
☐ ب) کنشگر
☐ پ) فعالیت‌های انسان
 - ۳- مراجعه به دفترچه راهنمای یک کالا، بیشتر بیانگر کدام ویژگی کنش است؟
☐ الف) معناداربودن
☐ ب) ارادی‌بودن
☐ پ) آگاهانه‌بودن
 - ۴- بازماندن از پاسخ به پرسش امتحانی، بیانگر نبود کدام ویژگی کنش است؟
☐ الف) عدم آگاهی
☐ ب) بی‌هدفی
☐ پ) بی‌معنایی
 - ۵- قرارگرفتن افراد بر سر دوراهی‌ها کدام‌یک از ویژگی‌های کنش انسان را نشان می‌دهد؟
☐ الف) آگاهانه‌بودن
☐ ب) ارادی‌بودن
☐ پ) هدفداربودن
 - ۶- رفتن به کنار رودخانه به قصد ماهی‌گیری یا به قصد لذت‌بردن از صدای آب، بیانگر کدام‌یک از ویژگی‌های کنش است؟
☐ الف) معناداربودن
☐ ب) ارادی‌بودن
☐ پ) هدفداربودن
 - ۷- اگر از فردی که برمی‌خیزد و در و پنجره اتاق را باز می‌کند، پرسیم چرا چنین کاری کردی، او با توجه به کدام ویژگی کنش به ما پاسخ می‌دهد؟
☐ الف) ارادی‌بودن
☐ ب) هدفداربودن
☐ پ) معناداربودن
 - ۸- کنش انسان‌ها همیشه براساس آگاهی صحیح صورت می‌گیرد.
☐ الف) درست
☐ ب) نادرست
 - ۹- کنش به شرطی هدفدار است که کنشگر به اهداف خود برسد.
☐ الف) درست
☐ ب) نادرست
 - ۱۰- انسان‌ها در همه موارد به آگاهی موجود در کنش‌هایشان توجه ندارند.
☐ الف) درست
☐ ب) نادرست
- پاسخ:** ۱) گزینه «الف» ۲) گزینه «ب» ۳) گزینه «پ» ۴) گزینه «الف» ۵) گزینه «ب» ۶) گزینه «پ» ۷) گزینه «ب» ۸) گزینه «ب» ۹) گزینه «ب» ۱۰) گزینه «الف»

آثار و پیامدهای کنش انسانی

هر کنش، آثار و پیامدهایی دارد که ممکن است این پیامدها وابسته به آگاهی و اراده انسان‌ها نباشند. کنش انسانی دو نوع پیامد دارد:

۱) پیامدهای ارادی

۲) پیامدهای طبیعی و غیرارادی

پیامدهای کنش	
پیامدهای غیرارادی	پیامدهای ارادی
۱. این دسته از پیامدها به اراده انسان‌ها بستگی ندارند.	۱. این نوع پیامدها به اراده خود کنشگر یا کنشگران دیگر وابسته است.
۲. این نوع پیامدها، کنش نیستند که لازم باشد کنشگری آن‌ها را اراده کند؛ بلکه نتیجه طبیعی کنش هستند.	۲. این دسته از پیامدها، خود، کنش هستند و باید یک کنشگر آن‌ها را انجام دهد.
۳. پیامدهای غیرارادی کنش انسان، قطعی است؛ یعنی حتماً انجام می‌شود.	۳. پیامدهایی که به اراده انسان‌ها وابسته است، احتمالی است (ممکن است انجام شود یا نشود).
مثال ۱: بازکردن پنجره ← تغییر هوای اتاق کنش پیامد طبیعی	مثال: درس خواندن دانش آموز ← پاسخ سؤالات آزمون کنش پیامد وابسته به اراده کنشگر
مثال ۲: وضوگرفتن ← پاکیزه‌شدن دست و صورت کنش پیامد طبیعی	← نمره دادن معلم به او پیامد وابسته به اراده کنشگران دیگر
◀ امام رضا (ع) می‌فرمایند: وضو سه اثر دارد: نظافت جسم، نشاط روح و تقرب و نزدیکی به خداوند متعال. (پیامدهای غیرارادی وضوگرفتن)	

بچه‌ها، خیلی اوقات ما آزما کنش‌های خودمون رو با توجه به پیامدهای ارادی و غیرارادی اون انجام می‌دیم و از انجام بعضی کنش‌ها به دلیل پیامدهای نامطلوبشون خودداری می‌کنیم. مثلاً ممکنه شما دوست داشته باشید موقع امتحانات زمان بیشتری رو در فضاهای مجازی سپری کنید، ولی چون می‌دونین که نتیجه این کار فربه‌شورن به امتحاناتونه بنابراین ساعت حضور خود رو در فضاهای مجازی کاهش می‌دین و به قول معروف برای اوقات خود برنامه‌ریزی می‌کنین.

تمرین پیامدهای ارادی و غیرارادی هر یک از کنش‌های زیر را مشخص کنید.

پیامدهای غیرارادی	پیامدهای ارادی		کنش
	وابسته به اراده کنشگران دیگر	وابسته به اراده کنشگر	
			شرکت در المپیادهای علمی
			ظلم به دیگران
			مهاجرت به کشوری دیگر

تحلیل کنید (صفحه ۸ کتاب درسی)

❶ «آدمی در گرو عمل خویش است.» (سوره زهر، آیه ۳۸)

پاسخ: یعنی افراد با آگاهی و اراده خود دست به عمل یا کرداری می‌زنند. بنابراین هر نتیجه‌ای که از عملکردشان به دست آید، متوجه خودشان یا دیگران می‌شود، پس هر انسانی باید مراقب کنش‌هایی باشد که در زندگی به کار می‌بندد. کنش‌های خوب را تقویت و کنش‌های بد را تضعیف کند یا از بین ببرد. اگر فردی دائماً به دیگران دروغ بگوید (عمل یا کنش) ممکن است از سوی دیگران طرد شود (پیامدهای ارادی). همچنین نوع عملکرد هر انسانی یک یا چند پیامد طبیعی و حتمی نیز در پی دارد. برای مثال دروغگویی دائمی به دیگران سبب تیره‌شدن قلب کنشگر خواهد شد (پیامد غیرارادی).

❷ پیامدهای ارادی و غیرارادی هر یک از کنش‌های زیر را مشخص کنید.

پاسخ:

پیامدهای غیرارادی	پیامدهای ارادی		کنش
	وابسته به اراده کنشگران دیگر	وابسته به اراده کنشگر	
شادابی و تندرستی	مورد تحسین دیگران قرار گرفتن	ورزش حرفه‌ای و ورزشکار حرفه‌ای شدن	ورزش کردن
آسیب و بیماری برای خود و دیگری	مورد سرزنش دیگران قرار گرفتن	ترک یا معتاد شدن به آن	سیگار و قلیان کشیدن
حفظ عفاف و پاکدامنی	کم‌تر مورد آزار دیگران قرار گرفتن	کسب آرامش - حفظ ایمان	رعایت حیا
سلامت جسم و روان	امنیت و آرامش دیگران	جلوگیری از پیشامدهای ناگوار ناشی از عصبانیت	کنترل خشم

؟ سؤال‌های امتحانی

دانش‌آموزان عزیز، سؤالاتی با علامت 🧠، سخت‌ترین سؤال‌های هر بخش، اگر به کم‌تر از ۲۰ راضی نمی‌شی، بعد تسلط روی سؤال‌ها پرو سراغ اون‌ها.

❶ درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر را مشخص کنید.

- ❶ «فرد فارسی‌زبانی به کشور ژاپن می‌رود، ولی نمی‌تواند به زبان آن‌ها سخن بگوید»، این مثال بیانگر فقدان ویژگی آگاهانه‌بودن کنش انسانی است.
 - ❷ هرگاه انسان آگاهی خود را نسبت به کنشی که انجام می‌دهد از دست دهد، آن کنش نیز ادامه نخواهد یافت.
 - ❸ انسان‌ها در همه موارد از آگاهی موجود در کنش‌هایشان باخبرند.
 - ❹ در صورتی فعالیت انسان «کنش انسانی» خوانده می‌شود که کنشگر به مقصود یا هدف خود برسد.
 - ❺ یک کنش در همه موارد معانی یکسانی دارد و برای فهم کنش انسان‌ها توجه به ظاهر کنش آن‌ها کفایت می‌کند.
 - ❻ انسان‌ها در انجام کنش به معنای آن توجه ندارند.
 - ❼ پیامدهای کنش نیز همانند خود کنش، وابسته به آگاهی و اراده انسان‌هاست.
 - ❽ پیامدهای ارادی کنش انسانی فقط به اراده خود کنشگر وابسته است.
 - ❾ پیامدهای ارادی کنش، به گونه‌ای هستند که اگر افراد نخواهند، انجام نمی‌گیرد.
 - ❿ پیامدهای غیرارادی کنش انسانی، قطعی است ولی پیامدهای ارادی آن، احتمالی است.
- ❶ جمله‌های زیر را با کلمه‌های مناسب کامل کنید.
- ❷ در علوم انسانی به فعالیتی که انسان انجام می‌دهد، می‌گویند.

۱۲- فردی که به زبانی ندارد، نمی تواند با آن زبان سخن بگوید.

۱۳- برای انجام کنش علاوه بر آگاهی، داشتن نیز ضروری است، زیرا ممکن است فردی به کاری آگاه باشد، ولی تصمیم به انجام آن نگیرد.

۱۴- با توجه به کنش، فعالیت هایی مانند ضربان قلب و گردش خون، کنش محسوب نمی شوند.

۱۵- پیامدهای ارادی کنش انسانی به اراده یا دیگری وابسته است.

۱۶- فردی سلام می کند، پاسخ ندادن به سلام او، پیامد کنش او محسوب می شود.

۱۷- پاسخ به پرسش های امتحانی توسط یک دانش آموز و نمره دادن معلم به او، پیامد مطالعه اوست.

۱۸- در بسیاری از موارد، افراد از انجام برخی کنش ها به دلیل خودداری می کنند.

۱۹- قرار گرفتن بر سر دوراهی ها، ویژگی کنش انسانی را نشان می دهد.

(آزمون شبه نهایی ۱۴۰۳)

■ گزینه درست را انتخاب کنید.

۲۰- کدام گزینه، کنش انسانی محسوب می شود؟

(۱) فعالیت دستگاه گوارش انسان (۲) فعالیت دستگاه تنفسی انسان (۳) تفکر و تخیل (۴) ضربان قلب

۲۱- «ممکن است فردی بداند که منابع آبی ایران محدود است و یکی از مشکلات مهم آینده کشور ما خشکسالی است، ولی تصمیم به صرفه جویی در مصرف آب نگیرد». چنین رفتاری مربوط به عدم توجه به کدام ویژگی کنش انسانی است؟

(۱) ارادی بودن (۲) آگاهانه بودن (۳) هدفدار بودن (۴) معنادار بودن

۲۲- «ممکن است یک فرد فارسی زبان نتواند زبان عربی را بفهمد و به عربی سخن بگوید». این مورد مربوط به فقدان کدام ویژگی کنش انسانی است؟

(۱) هدفدار بودن (۲) ارادی بودن (۳) معنادار بودن (۴) آگاهانه بودن

۲۳- اگر فردی وارد جمع شود و سلام کند، پاسخ سلام او مربوط به کدام یک از گزینه های زیر است؟

(۱) پیامد ارادی وابسته به اراده کنشگر (۲) پیامد غیرارادی وابسته به اراده کنشگر

(۳) پیامد ارادی وابسته به اراده کنشگران دیگر (۴) پیامد غیرارادی وابسته به اراده کنشگران دیگر

۲۴- عبارتهای زیر به ترتیب بیانگر کدام موارد است؟

– از لقمان حکیم پرسیدند حکمت از که آموختی؟ گفت از نابینایان که تا جای پای نبینند پای نهند.

– سیگار و قلیان کشیدن باعث آسیب و بیماری برای خود و دیگران است.

(۱) پیامدهای ارادی کنش – پیامدهای وابسته به اراده کنشگر (۲) پیامدهای کنش – پیامدهای غیرارادی کنش

(۳) کنش انسانی – پیامدهای وابسته به اراده دیگری (۴) پیامدهای غیرارادی کنش – پیامدهای ارادی کنش

۲۵- گزینه درست کدام است؟

(۱) کنش انسان ها همیشه براساس آگاهی صحیح صورت می گیرد.

(۲) منظور از هدفدار بودن کنش، رسیدن کنشگر به هدف خود است.

(۳) یک کنش واحد، فقط می تواند یک معنای واحد داشته باشد.

(۴) پاکیزه شدن دست و صورت بعد از وضو گرفتن، نتیجه طبیعی وضو گرفتن است.

۲۶- به ترتیب هر یک از عبارتهای زیر بیانگر چیست؟

– تندرستی ناشی از غذای سالم خوردن

– تجویز دارو توسط پزشک برای بیماران خود

(۱) پیامد غیرارادی – پیامد ارادی وابسته به کنشگر دیگر

(۲) پیامد ارادی وابسته به کنشگر – کنش پزشک

(۳) پیامد غیرارادی کنش – کنش بیمار

(۴) پیامد ارادی وابسته به دیگری – پیامد غیرارادی

۲۷- آیه «فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ» پس هر کس به اندازه ذره ای نیکی کند، نتیجه آن را خواهد دید، بیانگر کدام مفاهیم است؟

(۱) کنش و پیامدهای ارادی آن (۲) کنش و پیامدهای غیرارادی آن

(۳) پیامدهای ارادی و غیرارادی کنش (۴) کنش و پیامدهای طبیعی و احتمالی آن

۲۸- در عبارتهای زیر به ترتیب، «نمره دادن معلم» و «پاکیزه شدن دست و صورت» به کدام نوع پیامدهای کنش اشاره دارند؟

(آزمون شبه نهایی ۱۴۰۳)

(الف) دانش آموزی تکالیف درسی خود را آماده می کند و معلم متناسب با تلاش او نمره می دهد.

(ب) فردی وضو می گیرد و دست و صورت او پاکیزه می شود.

(۱) ارادی وابسته به اراده فرد – غیرارادی

(۲) ارادی وابسته به اراده فرد – ارادی وابسته به اراده دیگری

(۳) ارادی وابسته به اراده دیگری – ارادی وابسته به اراده فرد

(۴) ارادی وابسته به اراده دیگری – غیرارادی

■ تعیین و مشخص کنید.

۲۹- هر یک از مثال های زیر بیانگر کدام یک از ویژگی های کنش است؟

(الف) وب گردی به قصد گذران اوقات فراغت (.....)

(ب) استفاده از ضرب المثل در سخن گفتن با دیگری برای فهم بهتر سخنانش (.....)

(پ) تصمیم گیری برای آینده تحصیلی و شغلی (.....)

(ت) آموختن زبان فرانسه (.....)

۳۰- هر یک از عبارتهای زیر، مربوط به کدام دسته از پیامدهای کنش است؟

- الف) نتیجه طبیعی کنش نیستند. (.....)
 ب) قطعی و حتمی است. (.....)
 پ) کنشگری باید آن را انجام دهد. (.....)
 ت) ممکن است انجام بشود یا نشود. (.....)

۳۱- موارد زیر را مشخص کنید.

الف) ذکر یک کنش (.....) ب) پیامد ارادی آن کنش (.....) پ) پیامد غیرارادی آن کنش (.....)

۳۲- با توجه به مثال، موارد روبه‌رو را مشخص کنید: (نوع فعالیت، نوع پیامد)

دانش‌آموزی کتاب درسی خود را مطالعه می‌کند و در پی آن به پرسش‌های آزمون پاسخ می‌دهد. معلم متناسب با تلاش او نمره می‌دهد.

الف) مطالعه کتاب درسی توسط دانش‌آموز (.....) ب) نمره دادن معلم (.....)

پ) پاسخ به سؤالات آزمون توسط دانش‌آموز (.....)

۳۳- هر یک از عبارتهای زیر، به کدام نوع از پیامدهای کنش اشاره می‌کند؟

الف) آب این جوی به سرچشمه نمی‌گردد باز (.....) ب) مورد سرزنش دیگران قرار گرفتن به دلیل کوتاهی در انجام وظایف (.....)

۳۴- جدول زیر را کامل کنید.

پیامدهای غیرارادی	پیامدهای ارادی		کنش
	وابسته به اراده دیگران	وابسته به اراده کنشگر	
؟	؟	؟	ورزش کردن

■ به سؤال‌های زیر پاسخ کوتاه دهید.

۳۵- بیت روبه‌رو نشانگر چیست؟ «هر ذره که هست، اگر غباری است/ در پرده مملکت به کاری است»

۳۶- در زبان فارسی برای فعالیت‌های انسان از چه اصطلاحاتی استفاده می‌شود؟ نام ببرید.

۳۷- به انجام‌دهنده کنش چه می‌گویند؟

۳۸- کنش به چه معناست؟

۳۹- ویژگی‌های کنش انسانی را نام ببرید.

۴۰- این که بسیاری از ایرانی‌ها نمی‌توانند به زبان ژاپنی صحبت کنند مربوط به فقدان کدام ویژگی کنش است؟ (آزمون شبه‌نویسی ۱۳۰۳)

۴۱- با توجه به مطالب درس، اجازه‌خواستن دانش‌آموز در کلاس درس، بیشتر بیانگر کدام یک از ویژگی‌های کنش انسانی است؟

۴۲- عبارت «نابینایان تا جای نبینند، پای ننهند» بیانگر چیست؟

۴۳- کنش انسانی چند نوع پیامد دارد؟ نام ببرید.

۴۴- «مورد تحسین دیگران قرار گرفتن پس از ورزش» یک پیامد ارادی است یا غیرارادی؟ (آزمون شبه‌نویسی ۱۳۰۳)

۴۵- انسان‌ها به چه دلیل ممکن است از انجام برخی کنش‌ها خودداری کنند؟

۴۶- از نظر امام رضا (ع) وضوگرفتن چه اثراتی دارد؟

■ به سؤال‌های زیر پاسخ کامل دهید.

۴۷- آیا رشد سلول‌های بدن انسان، یک کنش انسانی محسوب می‌شود؟ چرا؟

۴۸- آیا راه‌رفتن در خواب، یک کنش انسانی محسوب می‌شود؟ چرا؟

۴۹- یک کنش انسانی مثال بزنید که معانی و برداشت‌های متعددی داشته باشد. (سه معنای متفاوت)

۵۰- آیا کنش انسان‌ها همیشه براساس آگاهی صحیح صورت می‌گیرد؟ با ذکر یک مثال توضیح دهید.

۵۱- چرا برای انجام یک کنش علاوه بر آگاهی، اراده انسان نیز ضروری است؟

۵۲- آیا انسان‌های مختلف در انجام کنش‌هایشان، هدف‌های یکسانی دارند؟ با ذکر یک مثال توضیح دهید.

۵۳- اگر یک دانش‌آموز در کلاس، دستش را بالا ببرد و اجازه بگیرد، در چه صورتی معلم می‌تواند پاسخ مناسبی به کنش او بدهد؟

۵۴- آیا همه پیامدهای کنش، وابسته به اراده و آگاهی انسان‌هاست؟ توضیح دهید.

۵۵- پیامدهای ارادی کنش چه ویژگی‌هایی دارند؟

۵۶- درباره پیامدهای غیرارادی کنش توضیح دهید.

۵۷- محیط فرهنگی هر جامعه‌ای سازنده و معنابخش کنش‌های انسانی افراد آن جامعه است. کنش‌هایی متناسب با فرهنگ‌های زیر ذکر کنید. (دو مورد)

برای هر کدام

ب) فرهنگ برخی از جوامع غربی:

الف) فرهنگ ایرانی - اسلامی:

درس اول: کنش‌های ما (آنچه انجام می‌دهیم)

۱. درست ۲. درست

۳. نادرست - انسان‌ها در برخی از موارد از آگاهی موجود در کنش‌هایشان بی‌خبر هستند.

۴. نادرست - ممکن است در برخی شرایط کنشگر به مقصود خود نرسد، ولی در هر صورت کنشی انجام داده است.

۵. نادرست - یک کنش در همه موارد معانی یکسانی ندارد و برای فهم کنش انسان‌ها فقط توجه به ظاهر کنش کفایت نمی‌کند، بلکه توجه به معنای کنش نیز مهم است.

۶. نادرست - انسان در انجام کنش‌های خود به معانی آن‌ها توجه دارد، و گرنه از نظر خودش و دیگران، کارهای بی‌معنی انجام داده است و همچنین اگر دیگران با کارهای بی‌معنی او مواجه شوند، نمی‌دانند چه پاسخی به کنش‌هایشان بدهند.

۷. نادرست - همه کنش‌ها وابسته به آگاهی و اراده انسان هستند، ولی همه پیامدهای کنش وابسته به آگاهی و اراده کنشگر نیست و برخی از پیامدهای کنش، طبیعی و غیرارادی هستند.

۸. نادرست - پیامدهای ارادی کنش انسانی فقط به اراده خود کنشگر وابسته نیست، بلکه ممکن است به اراده دیگری وابسته باشد.

۹. نادرست - برخی از پیامدهای کنش قطعی هستند و حتماً رخ خواهند داد.

۱۰. درست ۱۱. کنش

۱۲. آگاهی ۱۳. اراده

۱۴. ارادی بودن ۱۵. خود کنشگر - اراده

۱۶. ارادی ۱۷. ارادی

۱۸. پیامدهای نامطلوبشان ۱۹. ارادی بودن

۲۰. ۳	۲۱. ۱	۲۲. ۴
۲۳. ۳	۲۴. ۲	۲۵. ۴
۲۶. ۱	۲۷. ۲	۲۸. ۴

۲۹. الف هدفدار بودن کنش ب معنادار بودن کنش پ ارادی بودن کنش ت آگاهانه بودن کنش

۳۰. الف پیامدهای ارادی ب پیامدهای غیرارادی پ پیامدهای ارادی ت پیامدهای ارادی

۳۱. الف احسان و نیکی کردن به والدین ب خشنود شدن والدین پ خشنودی خداوند/رضایت باطن فرد کنشگر/پاداش دنیوی و اخروی

۳۲. الف کنش ب پیامد ارادی وابسته به کنشگر دیگر پ پیامد ارادی وابسته به خود کنشگر

۳۳. الف پیامدهای طبیعی و غیرارادی کنش ب پیامدهای ارادی کنش (وابسته به کنشگر دیگر)

۳۴. پیامدهای ارادی وابسته به اراده کنشگر ← ورزشکار حرفه‌ای شدن ورزش کردن وابسته به اراده دیگری ← مورد تحسین دیگران قرار گرفتن

پیامدهای غیرارادی ← تندرستی

۳۵. تمامی مخلوقات در جهان، کاری انجام می‌دهند.

۳۶. عمل، کنش، فعل، کار و ...

۳۷. کنشگر

۳۸. در علوم انسانی به فعالیتی که انسان انجام می‌دهد، «کنش» می‌گویند.

۳۹. آگاهانه بودن، ارادی بودن، هدفدار بودن و معنادار بودن

۴۰. آگاهانه بودن

۴۱. معنادار بودن

۴۲. شناخت آثار و پیامدهای کنش ۴۳. دو نوع، ارادی و غیرارادی

۴۴. ارادی

۴۵. به دلیل پیامدهای نامطلوبی که برخی از کنش‌ها به دنبال دارند.

۴۶. اثرات وضو: نظافت جسم، نشاط روح و تقرب و نزدیکی به خداوند

۴۷. خیر، زیرا این فرایند به طور غیرآگاهانه و غیرارادی انجام می‌شود و مربوط به فعالیت‌های طبیعی بدن ماست.

۴۸. خیر، زیرا این فرایند به طور غیرآگاهانه و غیرارادی انجام می‌شود.

۴۹. احترام گذاشتن کارمند به رئیس اداره: ۱) حفظ ادب و اخلاق انسانی

۲) از سر ترس ۳) چاپلوسی و تملق

۵۰. خیر؛ گاهی کنش‌های ما براساس عدم اطلاع و آگاهی لازم صورت می‌گیرد، مثلاً فردی با تحریک و فریب دوستش وارد یک مجلس میهمانی می‌شود که در آن رفتارهای نامناسبی رخ می‌دهد و او از این جریان‌ها اطلاعی نداشته است.

۵۱. زیرا کنش به اراده انسان وابسته است؛ یعنی تا زمانی که اراده و خواست انسان نباشد، کنش انجام نمی‌شود. برای مثال، ممکن است فردی به کاری آگاه باشد، ولی تصمیم به انجام آن نگیرد.

۵۲. خیر، اهداف انسان‌های مختلف در انجام یک کنش می‌تواند متفاوت باشد. برای مثال چهار نفر به سیرک می‌روند؛ نفر اول ممکن است با هدف پرکردن اوقات فراغت یا به آن‌جا بگذارد، نفر دوم تا به حال سیرک را ندیده و قصد دارد برای اولین بار با آن آشنا شود، نفر سوم ممکن است مسئول سیرک باشد که بنا بر وظیفه‌اش برای انجام امور باید در آن‌جا حضور داشته باشد و بالاخره نفر چهارم یک گزارشگر است که برای تلویزیون برنامه تهیه می‌کند.

۵۳. وقتی دانش‌آموزی در کلاس دست خود را بالا می‌آورد، معنای کار او اجازه‌خواستن از معلم است. معلم نیز در صورتی می‌تواند به او پاسخ مناسب دهد که معنای کنش او را دریابد.

۵۴. خیر، همه پیامدهای کنش، وابسته به اراده و آگاهی انسان‌ها نیست؛ یعنی به اراده انسان‌ها بستگی ندارند. به همین دلیل به آن‌ها «پیامدهای غیرارادی» می‌گویند. این دسته از پیامدها، کنش نیستند که لازم باشد کنشگری آن‌ها را اراده کند، بلکه نتیجه طبیعی کنش هستند. مثلاً وقتی شما در و پنجره‌ها را باز می‌کنید، هوای کلاس به طور طبیعی تغییر می‌کند.

۵۵. ویژگی‌های پیامدهای ارادی کنش: الف به اراده خود کنشگر یا افراد دیگر وابسته است. ب خودشان کنش هستند و باید کنشگری آن‌ها را انجام دهد. پ احتمالی هستند و ممکن است انجام بشود یا نشود. ت اگر افراد آن را اراده کنند، انجام می‌شود و اگر نخواهند انجام نمی‌گیرد.

۵۶. پیامدهای غیرارادی کنش: الف کنش نیستند که لازم باشد کنشگری آن‌ها را اراده کند. ب نتیجه طبیعی کنش هستند. پ قطعی هستند؛ یعنی حتماً انجام می‌شوند.

۵۷. الف گذاشتن قرآن روی سفره هفت سین، دید و بازدید فامیل و آشنایان بعد از تحویل سال نو، برگزاری مراسم عید فطر و پرداخت فطره ب نظم و قانون‌گرایی - رفتن به کلیسا، برگزاری جشن کریسمس هنگام سال نو میلادی

درس دوم: پدیده‌های اجتماعی (آنچه با هم پدید می‌آوریم)

۵۸. درست

۵۹. نادرست - کنش اجتماعی فقط در حضور فیزیکی دیگران صورت نمی‌گیرد، بلکه می‌تواند به دور از چشم دیگران نیز انجام شود.

۶۰. درست

۶۱. نادرست - رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی در نیمه‌شب و به دور از چشم دیگران کنش اجتماعی محسوب می‌شود.